

บทที่ 5
ผู้การปรับตัว

ในบทนี้ผู้เขียนจะอธิบายถึงการปรับตัว ของแม่ค้าดอกไม้หลังจากที่สตรี
ไทยชนบทก้าวเข้ามาสู่อาชีพ แม่ค้าดอกไม้อย่างเต็มตัวและได้ปรับตัว เปลี่ยนสภาพ
จากสาวชาวบ้าน มาเป็นสาวชาวเมืองในอาชีพที่ไม่ใช่การเกษตร ทำให้พวกเธอ
ต้องปรับตัวในด้านสภาพความเป็นอยู่ชีวิตประจำวันทั้งที่บ้านและที่ทำงาน ตลอดจน
มีสภาพชีวิตประจำวันที่ต้องค้าขายอยู่บนทางเท้า ตลอดทั้งวันแทนการทำงานอยู่ใน
ท้องนาที่ต่างจังหวัด ทำให้แม่ค้าต้องปรับตัวต่อสภาพชีวิตประจำวันนอกบ้านในอาชีพ
เศรษฐกิจนอกระบบ และการปรับตัวต่อวิถีชีวิตประจำวัน ในบ้าน ของสตรีชนบท
ในอาชีพแม่ค้าดอกไม้อย่างไร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การปรับตัวต่อวิถีชีวิตประจำวันนอกบ้านในอาชีพเศรษฐกิจนอกระบบของแม่ค้า
ดอกไม้

พวกเธอจะต้องออกจากบ้านมาทำงานตั้งแต่เช้า 04.30 ของทุกวัน
ซึ่งบางคนก็ออกเช้าเนื่องจาก จะต้องเพื่อเวลารถติด เพราะบ้านอยู่ไกลในเขต
ชานเมืองได้แก่ฝั่งธนบุรี พระประแดง นนทบุรี มีนบุรี และสมุทรปราการ แล้วนั่ง
รถเมล์มาที่ตลาดปากคลอง และเริ่มทำงานโดยการไปซื้อหรือวางเครดิตดอกไม้
จากร้านขายส่งยี่บัวเจ้าประจำในตลาด เพื่อมานั่งขายบริเวณ 2 ฝั่งของถนน
จักรเพชร ชีวิตประจำวันของเธอเกือบ 12 ชั่วโมง จะต้องพบปะพูดคุยต่อ
รองราคากับลูกค้าทั้งวัน ทำให้หญิงสาวจากชนบทได้ปรับตัวเอง จากสภาพของคน
ที่ไม่กล้าพูด เงินอายุ หรือเรียบริ้อย จะต้องเปลี่ยนบุคลิกภาพเป็นคนคล่องแคล่ว
ว่องไว และการผ่อนคลายความเครียดจากการทำงานด้วยการพบวิทยุทรานซิส-
เตอร์ขนาดเล็ก ไปเปิดฟังเพลงลูกทุ่ง ลิเก นิยายที่ติดพันอยู่รวมทั้งการอ่าน
นิตยสาร ดูรูปภาพหรือนิยาย รวมทั้งใจจดใจจ่อ คอยฟังผล และการตรวจ

ถือเตอรืทุก 15 วัน ยามหวยออกเพื่อหวังเสีงโรคทั้งการเล่นหวยใต้ดิน และการเล่นแชร์ เพื่อหมุนเงินมาใช้จ่าย

หลังจากเลิกงานพวกเธอก็จะแวะเวียน มาที่ตลาดสดเพื่อซื้อหาผักปลาหรือกับข้าวสำเร็จรูปไปเป็นอาหารมือเย็น ในวันเสาร์-อาทิตย์ พวกเธออาจจะมี การหยุดบ้าง แต่ก็ไม่นั่นเสมอไป เพราะรายได้ที่ได้จากการขายไม่แน่นอน จึงทำ ให้บางครั้งไม่มีวันหยุดที่แน่นอนและอาจมีลูก ๆ มาช่วยขายในวันหยุดเพิ่มอีกแรง หนึ่ง

ผู้ที่เป็นสามีเอง ก็มีส่วนช่วยในการทำงานของภรรยา โดยที่ยามว่าง จากงานประจำที่ทำอยู่ เช่น ขับรถแท็กซี่ หรือเลิกจากการทำงานในโรงงาน ตอนเย็นๆ และวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ก็จะมาช่วยแพนทาบายศรีบ้าง ขนดอกไม้ใส่ แข่งมาช่วยขายและขนของกลับบ้านในตอนกลางคืน และบางครั้งก็สอนลูกในขณะที่ นั่งทำงานขายดอกไม้ให้รู้จักวิธีทำมาหากิน ช่วยพ่อแม่รื้อยมาลัย เป็นการใช้เวลา ที่มีอยู่ร่วมกันในการทำมาหากินขายดอกไม้ที่ปากคลองตลาด มาช่วยกันค้าขายและ อบรมดูแลลูก เป็นการทดแทนเวลา ที่มีอยู่น้อยในการอยู่ร่วมกันของครอบครัวที่บ้าน ที่จะเจอหน้ากันและอบรมดูแลบุตรได้เพียงวันละไม่กี่ชั่วโมง ในตอนเช้าก่อนออก จากบ้านและภายหลังกลับ เข้าบ้านเพื่อหลับนอน ทำให้แทบจะไม่มีเวลาพูดคุย หรือ สั่งสอนบุตร เพราะกลับจากทำงานมาก็มืดค่ำแล้วจึงเป็นการใช้ ชีวิตครอบครัวในบ้านมาสู่ชีวิตครอบครัวนอกบ้านโดยน้าสมาชิกภายในครอบครัวมาร่วมกันช่วยทำ มาหากินและอบรมสั่งสอนบุตรให้รู้จักช่วยครอบครัว ทำงานในวันหยุดและ เวลาว่างมากกว่าการไปเที่ยวเตร่ตามประสาวัยรุ่น เป็นชีวิตเศรษฐกิจ (economic life) ที่เกิดขึ้นเป็นชีวิตประจำวัน

ยามเมื่อเธอประสบกับปัญหาค้าขายขาดทุน พวกเธอก็จะต้องหันไปพึ่ง นายทุนเงินกู้ยืมระบบ ยอมเสีค่าดอกเบี้ยที่สูง และถ้าเธอโชคร้ายถูกรถชน หรือได้รับบาดเจ็บจากการทำงาน เธอก็จะไม่มีใครเหลียวแล หรือได้รับสวัสดิ- การจากราชการ ในการรักษาพยาบาลแต่เพียงใด และสถานภาพในอาชีพ แม้ค้า หาบเร่ แผงลอย หรือแบกะดิน ก็มักจะเป็นสถานภาพอาชีพที่จัดอยู่ในกลุ่มที่มีสถาน ภาพต่ำสุด (Skinner, 1957) โดยที่พวกเธอเองก็อยากจะเลือกถ้าเลือกได้ ในการที่จะมีอาชีพที่สบาย ก้าวหน้ามีเงินเดือนสูง แต่พวกเธอก็มีข้อจำกัดในด้าน

การศึกษาน้อย และมีทุนต่ำ จึงทำให้อาชีพที่ไม่เป็นทางการดูจะเหมาะสมกับพวก เธอให้ก้าวหน้า มีงานทำได้ทัดเทียมกับอาชีพอื่น ๆ

การปรับตัวต่อวิถีชีวิตประจำวันในบ้าน ของสตรีชนบท

การปรับตัวต่อวิถีชีวิตประจำวันในบ้านจากการสอบถามแม่ค้าที่มีบ้านพัก โดยเช่าอยู่ในปากคลองตลาดพบว่า สตรีชนบทที่ยังไม่แต่งงานก็จะรับภาระทั้งการทำงานในบ้าน และนอกบ้านถึง 2 หน้าที่ แต่บางคนแต่งงานแล้วก็มีถึง 3 หน้าที่ คือ การเป็นทั้งแม่บ้าน เป็นแม่และเป็นผู้หารายได้ช่วยสามีช่วยครอบครัว โดยผู้หญิงเหล่านี้ จากการสัมภาษณ์พบว่า ได้มีการแบ่งหน้าที่กับสามีให้ช่วยกันทำงานบ้านบ้าง เช่น กวาดบ้าน ล้างจาน ดูแลลูก รับส่งลูกไปโรงเรียน และบางคนก็มีปัญหาในเรื่องของการเลี้ยงดูเด็กเล็ก เนื่องจากมาอยู่ในสังคมกรุงเทพฯ การที่จะฝากาครดูแลเด็กยามออกไปทำงานนอกบ้านก็ไม่มีเพราะส่วนใหญ่นัก 80% จะอยู่บ้านเช่า และผู้คนอยู่ในละแวกเดียวกันก็มักจะต่างคนต่างอยู่ จึงจำเป็นจะต้องจ้างคนเลี้ยงเป็นรายวัน หรือรายเดือน แต่ถ้ามีปัญหาในการเลี้ยงดูมากนักก็จะส่งให้พ่อแม่ที่อยู่ต่างจังหวัด ช่วยเลี้ยงดูหลานให้ ถ้าลูกโรคพอร์รูเรื่องก็จะรับส่งไปเข้าโรงเรียน หรือยังเข้าโรงเรียนไม่ได้ ก็จะน่านั่งเลี้ยงดูระหว่างการทำงานด้วย

กิจกรรมร่วมของครอบครัวที่เหมาะสมกับสภาพสังคมกรุงเทพฯ ของผู้มีรายได้น้อยเหล่านี้ก็คือการดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ การกินข้าวร่วมกันมากกว่าที่จะไปท่องเที่ยว ดูหนัง หรือใช้ชีวิตที่มีรายจ่ายสูงได้ ตามห้างสรรพสินค้า หรือร้านอาหารต่าง ๆ และตนเองก็ไม่ชอบกับสภาพการจราจรในกรุงเทพฯ ที่ติดขัด จึงชอบที่จะใช้เวลาพักผ่อนที่มีอยู่ไม่กี่ชั่วโมงในชีวิตประจำวัน ที่จะพักผ่อนอยู่ภายในบ้าน มากกว่าออกนอกบ้านพอดกกลางคืน สามีก็จะออกไปรับจ้างขับรถแท็กซี่ หรือไปเข้ากะทำงานกลางคืนตามโรงงานต่าง ๆ ดังนั้นการอบรมดูแลลูก ๆ และค่าใช้จ่ายประจำวัน จึงตกเป็นหน้าที่ของผู้เป็นแม่เป็นส่วนใหญ่

ข้อจำกัดและปัญหาการหารายได้นอกบ้านกับหน้าที่ในบ้านของแม่ค้าดอกไม้

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาที่จะเกิดขึ้น กับการหารายได้นอกบ้านกับหน้าที่ในบ้านของผู้หญิงนั้น จะเกิดขึ้นเฉพาะแม่ค้าที่แต่งงานแล้ว และมีบุตรที่ยังเล็กอยู่ และยังไม่รอดพอที่จะเข้าโรงเรียนได้ ก็จะมีปัญหาในระหว่างการทำงานที่ต้องมีบทบาทเป็นแม่ที่จะต้องเลี้ยงดู ำให้บุตร แต่ส่วนใหญ่มพบว่า แม่ค้าจะไม่ได้ให้บุตรเอง แต่จะให้กินนมผงแทนและปลั๊กการะการเลี้ยงดูบุตรไปให้ญาติเลี้ยงที่ต่างจังหวัด รดยส่งเงินไปให้และถ้าคิดถึงก็จะไปเยี่ยม แต่ถ้าไม่มีญาติเลี้ยงงาก็ต้องหาคนเลี้ยงรดยการจ้างเป็นรายวัน รายเดือนบ้าง ถ้าวันไหนลูกป่วยก็ต้องหยุดขายของ ทำให้ขาดรายได้เพราะไม่มีเงินเดือนประจำ

สำหรับแม่ค้าที่เป็นโรคหรือมีครอบครัวแล้ว แต่ลูกโรคกันหมดก็จะมีปัญหาหรือผลเสียต่อการออกไปทำงานนอกบ้าน เพราะผู้หญิงจะรู้จักแบ่งเวลาในการทำงานในบ้านให้เสร็จก่อนออกจากบ้านและเตรียมอาหารกลับมาให้กินเป็นมื้อเย็นที่บ้าน และถ้ากรณีมีบุตรโรคแล้ว หรือมีพี่คนโรคทางครอบครัวก็จะมอบหมายภาระหน้าที่ในการทำงานบ้าน ช่วยเหลือแม่ดูแลน้อง หุงข้าว เช็ดบ้าน ให้ลูกคนโรคทำงานแทน

สำหรับครอบครัวที่ทั้งสามีและภรรยาทำงานนอกบ้านทั้งคู่ ก็ได้มีการแบ่งงานบ้านในครอบครัวช่วยกันทำร่วมกันโดยคิดว่าเป็นงานของครอบครัวไม่ใช่งานของภรรยาฝ่ายเดียว

ปัญหาและข้อจำกัดของสตรีชนบทในการปรับตัวต่อวิถีชีวิตในกรุงเทพฯ

การปรับตัวต่อสภาพการใช้ชีวิตในกรุงเทพฯ ของสตรีชนบทจากการสัมภาษณ์พบว่า ในด้านการติดต่อสื่อสาร แม่ค้าจะต้องปรับตัวต่อการเดินทางเข้ามาทั้งจากการมาทำงานที่ปากคลองฯ และจากการไปชื้อระมากที่สุด เพราะจะต้องใช้เวลาในการเดินทางก่อนถึงที่หมาย 1-2 ชั่วโมง เนื่องจากบ้านกับที่ทำงานอยู่ไกลกันคนละแห่ง ทำให้ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาทำงาน ซึ่งต่างจากชนบททั้งบ้านและที่ทำงาน จะทำการเกษตรอยู่ในที่แห่งเดียวกัน และ

การใช้เวลาส่วนใหญ่มุ่งจะหมดไปกับการทำงานมากกว่าการใช้เวลาในการเดินทางมาทำงาน

ด้านเศรษฐกิจ แม้จำเป็นต้องปรับตัวต่อสภาพการใช้จ่ายที่ต้องประหยัด เพราะชีวิตในสังคมเมืองกรุงเทพฯ มีแต่รายจ่ายมากกว่ารายรับ เนื่องจากค่าครองชีพที่สูง การไม่มีรายได้ก็จะเป็นปัญหาที่เดือดร้อนมาก และปัญหาในด้านการขาดแหล่งเงินทุนที่จะใช้แก้ปัญหา เฉพาะหน้ายามครอบครัวฉุกเฉิน แหล่งเงินทุนที่เป็นทางการในระบบ มักไม่ยอมให้กู้เงินจึงต้องกู้จากแหล่งเงินนอกระบบ อัตราดอกเบี้ยที่แพง และกลับเป็นหนี้มากขึ้น

ปัญหาทางด้านสังคม แม้คำไม่มีความรู้สึกว่าคุณ เหมือนเป็นคนในอีกชนชั้นหนึ่งในสังคมที่มีสถานภาพด้อยกว่าชาวกรุงเทพฯ มีการศึกษาน้อย ทำให้ขาดความรู้ในระบบต่าง ๆ ในสังคมขาดความสัมพันธ์กับสังคมใหญ่ ขาดระบบสวัสดิการ การประกันสังคมจากรัฐ และจะใช้ภาษาถิ่นพูดจากัน แต่เฉพาะอยู่ในหมู่เพื่อนฝูง ที่มาจากจังหวัดเดียวกัน หรือภายในครอบครัวเท่านั้น

ปัญหาทางด้านการเมืองการปกครอง แม้คำที่มาจากต่างจังหวัดมักจะมีปัญหาเรื่องทะเบียนบ้านในเมือง ทำให้ไม่ได้เป็นประชาชนที่ถูกต้องตามกฎหมายของเมืองนั้น

ปัญหาทางด้านที่อยู่อาศัย แม้คำส่วนใหญ่จะมีที่พักเป็นบ้านเช่าหรืออาศัยอยู่กับผู้อื่นหรืออยู่ในชุมชนแออัด ถ้าที่พักยิ่งราคาถูกลงก็ยิ่งไกลจากแหล่งตลาดปากคลอง ที่เป็นแหล่งงาน และที่พักที่อยู่ในตลาดก็ไม่มีห้องให้พักเพียงพอ และราคาค่าเช่าที่สูง เดือนละ 1,500-2,000 บาท ทำให้แม้คำมีรายได้น้อยต้องเสียเปรียบทั้งในเรื่องของที่พักที่อยู่ไกลและเวลาในการค้าขายมีน้อยลง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย